View the original article

فرهنگ و زندگی

یادداشت‌های خصوصی پاپ فرانسیس؛ از وسوسهٔ قدرت تا مواجهه با شیطان

ایلیا جزایری

۰۶/آذر/۱۴۰۵

یک روز، پاپ فرانسیس در دیداری خصوصی با کاردینال ویکتور مانوئل فرناندز، چند نوشته و دفترچه‌ای قدیمی با جلد سیاه به او نشان داد. فرناندز با دیدن دست‌خط پاپ در صفحه‌های دفترچه دریافت که یادداشت‌های شخصی او هستند؛ نوشته‌هایی که پاپ تصمیم دربارهٔ سرنوشت آن‌ها را به دیگران واگذاشت.

حالا، بیش از یک سال پس از مرگ فرانسیس، گزیده‌ای از آن یادداشت‌ها با موافقت جانشینش، پاپ لئوی چهاردهم، منتشر شده است.

این نوشته‌ها خواننده را به خلوت مردی راه می‌دهند که در کنار مسئولیت رهبری کلیسای کاتولیک، با ترس‌ها، تردیدها، خستگی و وسوسهٔ قدرت دست‌وپنجه نرم می‌کرد و از تجربه‌هایی می‌نوشت که آن‌ها را «رویارویی با شیطان» می‌دانست.

کتاب «یادداشت‌های خصوصی پاپ فرانسیس» سوم آذر به پنج زبان منتشر شد و قرار است در ۹۴ کشور توزیع شود. فرانسیس این یادداشت‌ها را به‌طور پراکنده از سال ۱۹۹۲ تا ۲۰۲۴ نوشته بود؛ از سال‌هایی که در آرژانتین اسقف بود تا روزگاری که در واتیکان رهبری کلیسای کاتولیک را بر عهده داشت.

تدوین‌کنندهٔ کتاب، کاردینال فرناندز، از دوستان قدیمی و نزدیکان آرژانتینی فرانسیس است که در سال ۲۰۲۳ به ریاست نهاد مسئول آموزه‌های دینی کلیسای کاتولیک در واتیکان منصوب شد.

فرناندز در گفت‌وگو با رسانهٔ رسمی واتیکان گفته است که پس از مرگ فرانسیس، موضوع یادداشت‌ها را با پاپ جدید در میان گذاشت. لئوی چهاردهم نیز پس از یافتن جعبهٔ حاوی نوشته‌ها، آن‌ها را در اختیار فرناندز قرار داد.

البته آن‌چه منتشر شده، تمام محتوای دفترچه نیست. به گفتهٔ فرناندز، بخش‌هایی که به زندگی خصوصی افراد زنده مربوط می‌شدند و همچنین نوشته‌هایی که فرانسیس با نشانه‌های رمزی ثبت کرده بود، کنار گذاشته شده‌اند.

خورخه ماریو برگولیو، که پس از انتخاب به مقام پاپ نام فرانسیس را برگزید، در ۱۳ مارس ۲۰۱۳ نخستین رهبر کلیسای کاتولیک از آمریکای لاتین شد. او در دوران رهبری‌اش به ساده‌زیستی شهرت یافت؛ به‌جای اقامت در آپارتمان رسمی پاپ‌ها، در مهمانخانه‌ای در واتیکان زندگی کرد و از برخی پوشش‌ها و تشریفات سنتی فاصله گرفت.

اما آن‌چه اکنون از یادداشت‌های خصوصی او منتشر شده، نشان می‌دهد که فاصله گرفتن از نشانه‌های قدرت برای فرانسیس فقط انتخابی ظاهری نبود. قدرت از جمله موضوعاتی بود که در خلوت خود بارها به آن می‌اندیشید.

سه مواجهه با «شیطان»

در میان شخصی‌ترین بخش‌های این یادداشت‌ها، روایت سه تجربه قرار دارد که فرانسیس آن‌ها را مواجهه با شیطان توصیف کرده است.

کریستوفر لمب، خبرنگار سی‌ان‌ان در واتیکان، در گزارشی دربارهٔ محتوای این کتاب نوشته است که دو مورد نخست در سال‌هایی رخ داده‌اند که فرانسیس اسقف اعظم بوئنوس‌آیرس، پایتخت آرژانتین، بود و مورد سوم در سال ۲۰۱۸، زمانی که رهبری کلیسای کاتولیک را بر عهده داشت.

فرانسیس در یادداشت‌هایش از چشم‌هایی آتشین نوشته که به گفتهٔ خودش نمی‌توانست فراموش‌شان کند؛ چشم‌هایی که برای او هم تهدیدکننده بودند و هم وسوسه‌انگیز.

او نوشته است که یکی از این تجربه‌ها را هنگام بازگشت با خودرو به خانه و دیگری را در جایگاه گروه هم‌سرایان کلیسا، هنگام برگزاری مراسم عشای ربانی، از سر گذرانده بود.

تجربهٔ سوم، بنا بر نوشته‌های او، چند روز پس از بازگشت از سفر سال ۲۰۱۸ به شیلی رخ داد؛ سفری که تحت‌الشعاع رسوایی سوءاستفادهٔ جنسی روحانیان و انتقاد از نحوهٔ برخورد کلیسا با آن قرار گرفته بود.

پاپ در یادداشتی به تاریخ ۲۴ ژانویهٔ ۲۰۲۱ نوشته است که در جلسه‌ای آن‌چه را شیطان می‌دانست دیده و صدایش را شنیده است؛ صدایی که به تعبیر او پیروزمندانه می‌گفت: «حالا به هرچه می‌خواستم رسیده‌ام.»

فرانسیس حتی در آخرین یادداشت دفترچه، به تاریخ ۱۸ اوت ۲۰۲۴، حدود هشت ماه پیش از مرگش، بار دیگر به این تجربه‌ها بازگشته بود.

این روایت‌ها بازتاب تجربه‌ها و باورهای شخصی فرانسیس‌اند. او در دوران رهبری کلیسا نیز بارها از شیطان سخن گفته و وسوسه را با مسائلی چون پول، قدرت و شایعه‌پراکنی پیوند داده بود.

فرانسیس در یادداشتی به تاریخ هفتم ژوئن ۲۰۱۸ از دیدن «دروازهٔ جهنم» نیز نوشته است. به گفتهٔ او، نگاهی کوتاه به درون آن انداخته و به‌شدت ترسیده بود. این تجربه پیش از خواب رخ داده بود و پاپ تسبیحش را همچون سلاحی برای مقابله با شیطان در دست گرفته بود.

فرناندز در گفت‌وگو با رسانهٔ واتیکان، این تجربه‌ها را از منظر باورهای مذهبی فرانسیس تفسیر کرده است؛ لحظاتی که به گفتهٔ او، پاپ را به تأمل عمیق‌تر دربارهٔ معنای زندگی و مسئولیت‌هایش وامی‌داشتند.

ترس از تبدیل آدم‌ها به عروسک

شاید زمینی‌ترین بخش دفترچه، نوشته‌های فرانسیس دربارهٔ قدرت باشد. او در سال‌های ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲ بحرانی معنوی را از سر گذراند که با فشار ناشی از تصمیم‌گیری، خستگی و وسوسهٔ اعمال قدرت و احساس برخورداری از قدرت مطلق پیوند داشت.

او در رأس نهادی قرار داشت که بیش از یک میلیارد کاتولیک در سراسر جهان به آن تعلق دارند. مقام‌های کلیسا را منصوب می‌کرد و اصلاحاتی را پیش می‌برد که همواره با استقبال همه روبه‌رو نبود. برخی مخالفت‌ها نیز از درون خود واتیکان و از سوی اسقف‌ها و کاردینال‌ها مطرح می‌شد.

به روایت فرناندز که در گزارش سی‌ان‌ان نیز بازتاب یافته، یک بار اسقفی در حضور او از پاپ پرسید چرا یکی از کارکنان واتیکان را که آشکارا از او بدگویی می‌کرد و اهدافی متفاوت با او دنبال می‌کرد، برکنار نمی‌کند.

فرانسیس پس از سکوتی طولانی پاسخ داد که در قلب خود احساس می‌کند خدا نمی‌خواهد او به کسی تبدیل شود که دیگران را همچون عروسک به بازی می‌گیرد و بنا به منافع خود با آن‌ها رفتار می‌کند. به همین دلیل ترجیح داده بود آن فرد را در مقامش نگه دارد.

پاپ در یادداشتی به تاریخ ۳۰ دسامبر ۲۰۲۲ نیز از وسوسهٔ رفتار با «دیگران مثل عروسک» نوشته و گفته بود که در برابر آن مقاومت کرده است.

این کشمکش، به تعبیر فرناندز، بخشی از تلاش فرانسیس برای تمایز قائل شدن میان انگیزه‌های شخصی‌اش و آن‌چه وظیفهٔ خود در قبال دیگران می‌دانست، بود.

خستگی پشت درهای واتیکان

فرانسیس به پرکاری شهرت داشت. او به‌ندرت روزی را به استراحت اختصاص می‌داد و در دوران رهبری‌اش هرگز برای گذراندن تعطیلات از واتیکان خارج نشد. یادداشت‌های خصوصی‌اش نشان می‌دهد که چنین شیوه‌ای از زندگی همیشه برای او آسان نبود.

او در سال ۲۰۱۹ نوشت: «احساس خستگی می‌کنم؛ تقریباً بدون حمایت معنوی و بدون تکیه‌گاه.»

همین جملهٔ کوتاه از فاصلهٔ میان تصویر عمومی رهبری همواره در دسترس و احساس تنهایی مردی حکایت دارد که باید پیوسته تصمیم می‌گرفت و پاسخ‌گو می‌بود.

در این یادداشت‌ها، فرانسیس همچنین به یکی از دشوارترین بحران‌های دوران رهبری‌اش بازمی‌گردد: رسوایی سوءاستفادهٔ جنسی روحانیان در شیلی.

او در جریان سفرش به آن کشور در سال ۲۰۱۸، به‌دلیل جدی نگرفتن اتهام‌ها علیه اسقفی که متهم به مشاهده و پنهان کردن موارد سوءاستفادهٔ جنسی در دوران کشیشی‌اش بود، با انتقادهای گسترده‌ای روبه‌رو شد.

فرانسیس بعدها بابت نحوهٔ برخورد خود عذرخواهی کرد و اسقف‌های شیلی را به رم فراخواند. در ماه مه همان سال نیز هر ۳۴ اسقف شیلی در اقدامی کم‌سابقه استعفای خود را به پاپ ارائه کردند.

فرانسیس در یادداشت‌هایش از اندوه خود در پی آگاهی از آن‌چه در شیلی گذشته بود نوشته و اذعان کرده است که مدتی طول کشید تا ابعاد ماجرا را درک کند: «فکر نمی‌کردم موضوع تا این اندازه جدی باشد.»

عبور از بحران معنوی

یادداشت‌های خصوصی فرانسیس تنها روایت ترس‌ها، وسوسه‌ها و بحران‌های او نیستند. در میان آن‌ها نوشته‌هایی نیز وجود دارند که از احساس آرامش، امید و اعتماد او به خداوند حکایت دارند.

فرناندز در گفت‌وگوی خود با رسانهٔ رسمی واتیکان گفته است که فرانسیس پیش از انتشار این یادداشت‌ها، حتی با نزدیک‌ترین افراد به خود نیز دربارهٔ بسیاری از تجربه‌های معنوی‌اش سخن نگفته بود.

به روایت او، پاپ پس از پشت سر گذاشتن بحران معنوی سال‌های ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲ به آرامشی درونی رسید و اعتماد کامل به رحمت خداوند را راه برون‌رفت از آن بحران می‌دانست.

فرناندز معتقد است که حاصل این تحول را می‌توان در دو متن مهمی دید که فرانسیس در سال‌های پایانی زندگی‌اش منتشر کرد؛ یکی نوشته‌ای در سال ۲۰۲۳ به مناسبت صد و پنجاهمین سالگرد تولد ترز اهل لیزیو، از قدیسان کلیسای کاتولیک، و دیگری آخرین بخشنامهٔ پاپی او در سال ۲۰۲۴ دربارهٔ محبت مسیح.

به گفتهٔ فرناندز، وجه مشترک این دو نوشته، پیوند میان اعتماد به محبت خداوند و توجه به کرامت انسان‌ها و مسئولیت در قبال دیگران است.

از این منظر، کشمکش‌های شخصی فرانسیس تنها به خلوت او محدود نمی‌شدند و بر نوشته‌ها و دیدگاه‌هایی که در مقام رهبر کلیسای کاتولیک عرضه می‌کرد نیز تأثیر داشتند.

نگاهی به دیگران، پیش از پایان راه

فرناندز در کتاب خود از نگاه فرانسیس به برخی چهره‌های کلیسا نیز نوشته است؛ از جمله کاردینال رابرت پریووست که پس از مرگ فرانسیس به مقام پاپ رسید و نام لئوی چهاردهم را برگزید.

فرانسیس در دوران رهبری‌اش پریووست را به واتیکان فراخوانده و مسئولیت نهاد متولی انتصاب اسقف‌ها را به او سپرده بود.

به روایت فرناندز، فرانسیس او را شبانی بزرگ برای مؤمنان، مبلغ مذهبی سخاوتمند و مردی شایسته و مبرا از سرزنش می‌دانست.

پاپ فرانسیس در ۲۱ آوریل ۲۰۲۵، در ۸۸سالگی، درگذشت. چند هفته پیش از آن به‌دلیل ابتلا به ذات‌الریه در بیمارستان بستری شده بود و در روزهای پایانی زندگی‌اش نیز برای دیدار با مردم به میدان سن‌پیترو رفت.

حالا دفترچه‌ای که سال‌ها دور از نگاه عموم مانده بود، تصویری دیگر از فرانسیس پیش روی خوانندگان می‌گذارد؛ نه فقط پاپی که از پشت پنجرهٔ واتیکان برای جمعیت دست تکان می‌داد، بلکه انسانی که در خلوت، ترس‌ها و تردیدهایش را روی کاغذ می‌آورد و از خود می‌پرسید با قدرتی که در اختیار دارد، چگونه رفتار کند.

بیشتر در این باره:

کارنامه و میراث پاپ فرانسیس؛ رهبری متواضع در عصر تغییر

این مطلب بخشی از:

جهان | بایگانی | فراتر از خبر | فرهنگ و زندگی

© ۲۰۲۶ تمام حقوق این وب‌سایت، بر اساس مقررات کپی‌رایت، برای رادیو فردا محفوظ است.